

Bijzondere vogel (4)

Maricée Ten Bosch & Virry Schaafsma

Hij is geboren in Nieuwe Pekela, heeft als stuurman op de kust- en de kleine handelsvaart gevaren (1952-1960), was hoofdconductor bij de Nederlandse Spoorwegen (1960-1995) en al vanaf begin jaren zeventig actief lid van onze vereniging. Het was niet zo moeilijk om een afspraak met hem te maken: "Ik ben een miljonair in tijd, zeg maar wanneer."

Er staat een stormachtige wind als wij op 15 september naar Hoogkerk fietsen. De weëige lucht van de suikerbieten roept herinneringen op aan Groningse herfstten. We zijn te laat. Zo vaak komen we niet in Hoogkerk. Natuurlijk verdwalen we in de buurt. Het geofende oog van de waarnemer heeft ons al in de gaten voordat wij hem zien. We zien een heer in een pullover met kleurige strepen op de stoep staan en weten direct: dit is Harmjan Wight. Gek, want wij hebben hem nooit ontmoet. We maken kennis en even later kunnen wij uitblazen in de gezellige woonkamer.

"Harmjan", beginnen wij, "jouw naam werd vaak genoemd." Harmjan trekt een wenkbrauw op en lacht. Het is waar, zijn naam viel regelmatig. Wij werden nieuwsgierig, wie is deze man die zich zo zelden, althans aan ons, laat zien? We gaan het horen. In het boek van professor Voous (Voous 1995) hebben wij gelezen dat Harmjan gefascineerd raakte door Notenkraakers. "Is dat waar?", vragen wij.

"Ik woonde toen in Amsterdam Osdorp, op een flatje, vier hoog. Ik keek al wel naar vogels, onder andere in de Osdorperpolder. Tijdens een vakantie in Camperduin was er een Notenkraakerinvasie. Ik dacht: wat zijn dat voor dingen?" De eigenaar van het vakantiehuisje tipte hem en samen met zijn vrouw is hij gaan kijken. De ware vogelaar werd wakker en zou vanaf dan wakker blijven. "Als ik naar de tandarts ga, gaat mijn kijker bij wijze van spreken mee."

Hij werkte destijds al bij de Nederlandse

Spoorwegen, standplaats Amsterdam. In 1971 werd dat Groningen en verhuisde hij met het gezin naar Hoogkerk. Daar ontmoette hij al gauw Fop I. Brouwer, directeur van de tuinbouwschool in Laanhuizen, alom bekend van zijn radioprogramma 'Wat groeit en bloeit en ons altijd weer boeit'. Fop raadde Harmjan aan lid van Avifauna Groningen te worden. Daar ontmoette hij vervolgens Jo de Jonge, de schoolbioloog,

Harmjan Wight

FOTO: MARICÉE TEN BOSCH

waarmee hij heel veel op stap is gegaan. Jo had een auto, Harmjan niet. De Jonge leerde hem alle mooie plekjes van Groningen kennen. Daarna vroeg hij hem mee te doen met inventariseren langs de Noordkust, eens per maand (1973-1981). Harmjan telde de Negenboerenpolder en de Julianapolder en heeft de tellingen een tijd lang gecoördineerd. De telgegevens werden opgestuurd naar Staatsbosbeheer. "We liepen met een man of vijf, ook mensen van de KNNV, het werd goed geregeld en het was een mooie periode. Toen ik ermee ophield, kreeg ik als beloning een weekje op Rottumeroog, samen met een bomenman uit Limburg. Dat was een fantastische week."

Vertel eens iets over de vloeivelden van de Suikerunie, daar heb je heel lang geteld.

"Vanaf 1974 tot 2004 was ik in het bezit van een vergunning voor de vloeivelden. Om de week of om de tien dagen ging ik erheen. Dan liep ik mijn ronde over de vloeivelden en schreef alles op. Waar ik vooral op lette, was de aankomst van steltlopers als Grutto en Scholekster." Meer dan 180 soorten heeft hij op de velden gezien. De resultaten van de waarnemingen werden onder andere gebruikt door Jan Glas (oeverzwaluwonderzoek) en voor het boek *Vogels van Groningen* (Boekema et al. 1983).

Had je er ook bijzondere waarnemingen?

"Voor mij althans was dat een eenmalige waarneming van een Velduil." Verder noemt Harmjan: Zwarte Ooievaar, Smelleken, Slechtvalk, Havik, Boomvalk, Witoogend, Steltkluten, Witgatjes en Bokjes. Twee of drie keer Patrijzen en heel bijzonder waren twee Gestreepte Strandlopers en een Grauwe Franjepoot.

"De allermooiste waarneming was een Kleine Toppereend. Daarover kreeg ik een sms'je: op jouw vloeivelden zit een Kleine Topper. Wij waren namelijk op vakantie. Dat was pech, maar niet iedereen ziet op dat moment een Lammergier. Dat was ook leuk, maar toch...". De Kleine Toppereend was de eerste waarneming voor Groningen. De vogelaars werden er in groepjes van

tien onder begeleiding van iemand van de fabriek naartoe gebracht.

Nadat de ingang in Hoogkerk werd afgesloten, is Harmjan gestopt met de tellingen; via Groningen gaan vond hij niks.

Er wordt op het ogenblik nagedacht over een nieuwe bestemming voor het terrein van de Suikerunie. Heb jij misschien een voorstel?

"Ik ben bang dat naar onze mening niet wordt gevraagd ... Het zou leuk zijn er een soort moerasplan van te maken. Toen ik voor het eerst op de velden kwam, lagen veel putten gewoon dicht of half vol, dat was een mooie tijd. Daarna moest alles uitgebaggerd en beschoeid worden, helaas. Het waren volledig economische velden, maar nu is het gebeurd ...".

Veel is Harmjan opgetrokken met Leny Groen, de toenmalige voorzitter van Avifauna. Zij overleed in december 2009. Harmjan heeft haar tot op het laatst verzorgd. "Leny was mijn vogelmaatje."

Wij hadden haar graag nog ontmoet. Wat was zij voor een vrouw?

"Zij heeft enorm veel voor de vereniging gedaan. Ze was medeoprichter van de club, jaren bestuurslid, zelfs het eerste vrouwelijke bestuurslid in Nederland van de NOU, Nederlandse Ornithologische Unie. Het Bedumerbos is er dankzij haar. Ze was ook een heel sportieve vrouw, ging vaak naar Vlieland en met excursies mee. Ze was, net als ik, lid van de Club van Nederlandse Vogelkundigen (een sectie van de NOU, red.). Een vrolijke vrouw ook en geëmancipeerd tot en met. Een hekje kon je voor haar niet openhouden. Ze banjerde net zo hard mee als iedereen."

Harmjan reed vaak met haar mee, ze wist heel veel van vogels en had daarnaast een brede belangstelling voor onder andere kunst. Totdat ze dementerend werd.

"Ze leed aan suikerziekte. Terwijl ze dokter was, had ze dat bij zichzelf verwaarloosd. Leny is 83 jaar geworden. Kijk, daar ligt haar verrekijker." Op een tafeltje bij het raam ligt een Swarovski.

Ook Harmjan heeft het een en ander voor

Redactieleden rond het stencilapparaat (vlnr, Han de Boer, Jouke Prop, Egge Boerma en Egbert Boekema) – maart 1978

Avifauna gedaan. “Ik was nog maar net een beetje op mijn plekkie hier, of ze vroegen me al om penningmeester te worden. Dat heb ik jaren gedaan. Er waren zo’n 200 leden toen.”

Hij kan zich dat aantal nog goed herinneren omdat hij samen met Egge Boerma de *Gors* in elkaar zette. Het hele gezin werd erbij ingeschakeld. De keukentafel lag dan bezaaid met papieren. In die tijd werd er nog gestencild. “Ik heb de machine nog op zolder staan. Het was een leuke klus, we hadden veel lol.” Onlangs nog heeft hij een hele stapel oude *Gorzen* uitgeleend voor het digitaliseren. “Ze waren verrast dat ik er nog zoveel bewaard had. Zelfs het eerste exemplaar had ik nog, uit 1968, met slechts vijf blaadjes. Er verscheen er toen maar één per jaar.”

Voor het boek *Vogels van Groningen* schreef hij de hoofdstukken over de Purperreiger, Roerdomp, Zwarte Ooievaar en Velduil. Ook aan broedvogeltellingen heeft hij meegewerkt, onder andere rond Mensingeweer. Het moest wel met de dienst uitkomen, er waren volop onregelmatige diensten bij het spoor.

We hebben gehoord dat je het in de trein omriep als er een Ooievaar te zien was. Lachend: “O ja hoor, dat gebeurde wel. Ik zag een Visarend toen we langs het Naardermere reden en toevallig stond ik net bij de intercom, dus riep ik: Visarend links. Mijn maten noemden mij ‘de vogelmepper’. Dan hing er weer een Buizerd aan het (kleding)

kastje, of een Torenvalk en eens een Kerkuil.” Vogels die door de trein waren geraakt en er nog goed uit zagen, bracht hij naar het Natuurmuseum in Groningen.

“Er lag een schaap op de rug, ergens tussen Warffum en Uithuizen. Als ie er straks nog ligt, dan stoppen we, zei ik tegen de machinist. Zo gezegd zo gedaan. Ik sprong over de sloot, heb het schaap rechtop gezet, dat even suffig tegen mijn been aan leunde en sprong terug de trein weer in.” De volgende dag werd hij op het matje geroepen bij de baas: of hij wel wist hoeveel mensen er gedupeerd waren omdat hij zo nodig een schaap moest redden? “Hoe weet je dat?, vroeg ik. Staat in de krant, zei de directeur, hahaha. Toen kon dat allemaal nog.”

Een spannend en belangrijk onderzoek was het ruigpootuilonderzoek met prof. Voous, Leny Groen, Egge Boerma, Jan Hulscher en Piet van Dorsen.

Wat hield dat precies in?

“Dat zal ik jullie vertellen”, begint Harmjan. “’s Morgens ging ik met de trein naar Assen, op een vrije dag en vandaar met de bus naar de Gietener en Gasselter Bossen. Daar was Roel Jonker boswachter en met zijn fiets ging ik vervolgens alle vakken af. Alles werd ingetekend op een kaart, ’s middags at ik mijn broodje op bij Jonker in het bos en ’s avonds om een uur of negen kwamen dan Leny en Egge. De dag eindigde zo rond middernacht, dan kon ik weer met Leny mee terug rijden.” Er werden bomen met spechtengaten gezocht. “Even zachtjes krabbelen met je vinger, niet te hard anders schrikken ze.” Uiteindelijk (in 1974) werd er een nest gevonden, in een boom met twee gaten boven elkaar. De Ruigpootuil zat in het onderste gat op een nest met drie eieren. In het bovenste gat zat een eekhoorn. “Die sjouwde alles erin, takken, troep en mos en zo. Dat zakte gestaag naar beneden, totdat die Ruigpootuil er nog net uit kon, dus dat werd geen succes.” En dan te bedenken dat dit het enige broedgeval in Nederland was! Een jaar of twee later vond het groepje een tweede nest. Het vrouwtje bleef heel lang op het nest en kwam op een

gegeven moment niet meer terug. "Voous stelde voor dat iemand de eieren zou pakken zodat ze naar Leiden gestuurd konden worden voor onderzoek. Een klein handje moest dat zijn. Jennifer, mijn dochter van elf, is toen meegegaan. Ze was niet bang, ging hup het trapje op en haalde er drie eieren uit. Later bleek uit het onderzoek dat ze onbevruucht waren. Het hoogtepunt in die jaren waren negen roepende mannetjes in Gieten." Later nam dat aantal af. De oorzaak was waarschijnlijk predatie van Haviken of Bosuilen. Het waren sensationele ontdekkingen vanaf 1971. Nog niet eerder waren er broedende Ruigpootuilen in Nederland geweest. "De allereerste keer dat ik mee ging, vloog er een uiltje heel geagiteerd over m'n hoofd, hij raakte me n t niet." Tussen 1973 en 1983 gingen de nachtelijke bezoeken regelmatig door. Helaas heeft de groep nooit succesvolle broedgevallen mogen ontdekken. Het eerste geslaagde broedgeval is pas onlangs (in 2008) ontdekt (Van Manen et al. 2009). Voous, professor in Amsterdam, logeerde soms in hotel Bieze in Borger. Iedereen werd dan een avond uitgenodigd en er werden geanimeerd ervaringen uitgewisseld. Nu gaat het meeste digitaal, in die tijd

werd alles genoteerd in opschrijfboekjes (overigens doen Harmjan en menig ander vogelaar dit nog steeds zo), werd er veel getelefoneerd en werden gegevens doorgestuurd per post.

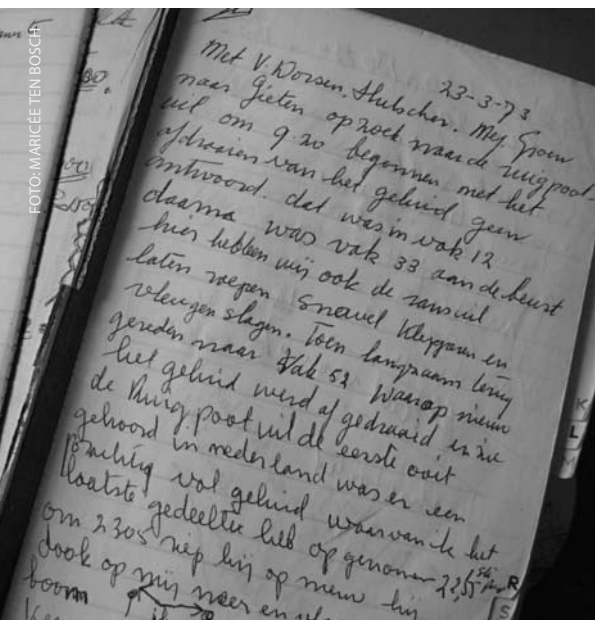
Tegenwoordig vult hij elke dag op de pc in wat hij gezien heeft, ook vogels in zijn eigen tuin.

"Dankzij mijn kinderen kan ik met de computer overweg. Zij hebben direct gezegd: Pa dat is iets voor jou, dat moet je meteen leren."

Voor Harmjan geldt: als je er maar plezier in hebt, het maakt echt niet uit als je pas later met vogelen begint. Dat stelt ons gerust. Goed kijken en stil blijven staan, is zijn advies. "Het heeft totaal geen nut om te gaan rennen." Zo vond hij eens tijdens een excursie op Schier een Waterspreeuw, terwijl bijna iedereen eraan voorbij gelopen was. "Vogelen is veel luisteren, de geluiden zijn erg belangrijk. En je moet ook weleens geluk hebben in je leven." Zo zat Rudi Drenth eens in de trein, die de laatste twee boeken van Voous had kunnen bemachtigen en er een kwijt wilde. "Hier staat een koper voor je, zei ik tegen hem. Ik was dolgelukkig met dat boek: *Owls of the Northern Hemisphere*."

Waar denk je aan als we het over bijzondere waarnemingen hebben?

"Dat was toch wel de ontdekking van een Daurische Klauwier. Of was het een Turkestaanse? Het zal wel een Turkestaanse geweest zijn, de Daurische zat bij Lauwersoog." Harmjan staat op en loopt naar een klokje in de kast. Hij tilt het op en kijkt aan de achterkant. Wij volgen zijn bewegingen, maar begrijpen doen we het niet. "Het was de eerste voor Nederland, op Texel. Op Vlieland hadden ze 'm de dag ervoor alleen zien vliegen." Harmjan kwam de volgende ochtend bij het reddingsboothuisje op Texel en zag de vogel zitten. Binnen tien minuten stonden er vijftig mensen, het was 'Dutch Birding-week'. "Als dank kreeg ik dit klokje." Nu zien we het: 'Dutch Birder of the week', staat erop, Turkestaanse Klauwier, Texel 2000.

Ga je erop af als je een bijzondere melding krijgt?

“Alleen als het in de buurt is.” Op de Groningse ranglijst van Lauwersmeer.com staat Harmjan met 342 vogels op een gedeelde derde plaats. We zien hem tijdens het gesprek regelmatig naar buiten kijken. Het is geen man om lang binnen te zitten, buiten trekt altijd. “Achter de geraniums zie je mij voorlopig nog niet zitten.” Harmjan en zijn vrouw Alie kamperen graag. Zijn vrouw houdt erg van wandelen, vogelen vindt ze ook leuk, vooral als zij de vogels ontdekt. “Ze ziet álles, aan haar heb ik al heel wat leuke soorten te danken.” Zij komen veel in Drenthe: Balloo, Fochteloo, Gasterseduinen. Of in de Lauwersmeer, de Ezumakeeg is een favoriete plek. “Afgelopen zaterdag zaten er twee Zeearenden op het gras voor de hut. Dan zie je pas wat een bulken dat zijn! Twee Visarenden bij Achter de Zwartten, verder Grauwe Kieken, Buizerds, een Torenvalk, dat is genieten.”

Naast het vogelen, fotografeert hij graag: vogels en vlinders.

Inventarisaties doet hij niet meer, maar hij telt wel mee in de Eemshaven. “Leuk tussen de jongens.”

We zijn nog even nieuwsgierig: de naam Wight horen we niet vaak, waar komt die eigenlijk vandaan?

Het blijkt dat Harmjan ruige voorouders uit Schotland heeft, net boven Edinburgh. Het waren huursoldaten in Schotse brigades. “Als ze ergens in Europa ruzie hadden, gingen er ongeveer 16.000 mannen en vrouwen heen. Het doop- en geboorteregister werd precies bijgehouden, je kunt alles nalezen.” Toen Harmjan geopereerd werd aan een hernia, had hij een mooie afleiding door zich in de geschiedenis van zijn voorouders te verdiepen. In Schotland is hij ook geweest, op de vaart. Hij is trots op zijn naam.

Mogen we de stencilmachine zien?

Harmjan gaat ons voor en trekt een vlizotrapje naar beneden. Op de zolder duikt hij een donker hoekje in, waar hij een poosje aan het rommelen is. Matrassen en een

oude hutkoffer worden opzij geschoven en dan wordt van achter een gordijntje een log gevaarte zichtbaar. De zwarte hoes wordt eraf gehaald en de Gestetner 300 toont zich in volle glorie. Dat doet ons toch wel wat. Met vertederde blik staan we er een poosje naar te kijken. We willen het ding zelfs aanraken, maken foto's en dan gaat de hoes er weer overheen.

Weer beneden hebben wij nog een vraag: welke vogel zou je zelf graag zijn?

Daar hoeft Harmjan niet lang over na te denken: “Ik ben een uilenman.” Het wordt, hoe kan het ook anders, een Ruigpootuil. Hij wijst op zijn verzameling handgemaakte uiltjes. Ze staan er allemaal: Oehoe, Steenuil, familie Ruigpootuil, Bosuil en als laatste aanwinst een Sperweruil. Enkele exemplaren komen uit de erfenis van Leny. “De vrouw van Nico de Vries in Sellingen heeft een oergezellig en prachtig theehuis, waar zij onder andere deze beeldjes van Frits Jan Maas verkoopt. Zet dat er maar in.”

Met dank aan Harmjan en Alie Wight en aan Egge Boerma, die enkele foto's beschikbaar stelde.

Literatuur

Boekema, E.J., P. Glas & J.B. Hulscher 1983.

De vogels van de provincie Groningen. Groningen.

van Manen, W., A. Pot, G. Ottens & M. Jonker 2009. *Broedende Ruigpootuilen in Drenthe in 2008. Limosa 82 (2009): 49-58.*

Voous, K.H. 1995. *In de ban van vogels. Utrecht.*